

Федюнін Денис Вікторович,

аспірант відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ШАХРАЙСТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: КОМПАРАТИВІСТСЬКИЙ ОГЛЯД

Відповідальність за шахрайство передбачена не лише у кримінальному законодавстві України: це протиправне діяння визнається кримінально караним і у інших країнах. Компаративістські дослідження дозволяють не лише виявити певні недоліки чи прогалини у чинному національному законодавстві України, але і глибше його пізнати, що здійснюється у кінцевому рахунку з метою його удосконалення.

Для компаративістського аналізу будуть використані норми кримінального законодавства не лише країн Європи, але і Близького та Далекого Сходу, Америки, Австралії тощо, а також країн пострадянського простору.

У кримінальному законодавстві пострадянських країн норми, що встановлюють відповідальність за шахрайство переважно подібні до ч. 1 ст. 190 КК України: Азербайджанської Республіки (ч. 1 ст. 178), КК Киргизької Республіки (ч. 1 ст. 166); КК Республіки Узбекистан (ч. 1 ст. 168). Дещо по іншому сформульовані норми в КК інших країн (ч. 1 ст. 180 КК Грузії, ч. 1 § 209 розділу 2 КК Естонської Республіки, ч. 1 розділу 177 КК Латвійської Республіки; ч. 1 ст. 182 КК Литовської Республіки тощо), але сутність самого розуміння шахрайства зберігається.

У країнах, що належать до континентальної правової сім'ї, шахрайство зазвичай належить до кримінальних правопорушень проти майна, власності іншої особи, а також встановлюється відповідальність за окремі спеціальні види шахрайства. Зокрема, декілька норм, що встановлюють відповідальність за шахрайство містять КК Австрії (§ 146, § 147, § 148) [1], КК Греції (ст. 386, ст. 386 А, ст. 387, ст. 388) [2], КК Данії (ч. 1 § 279, § 279а) [3], КК Італії (ч. 1 ст. 640, ст. 640-bis, ст. 640-ter, ст. 641, ст. 642) [4], КК Португалії (ст. 167, ч. 1 ст. 217–222, ст. 339, ст. 341) [5], КК Республіки Польща (ч. 1 ст. 286 та ст. 287) [6].

Кримінальне законодавство цілої низки країн взагалі містять окремі розділи, норми яких встановлюють відповідальність за шахрайство: КК Іспанії (розділ VI «Про шахрайство» [7]); КК Федеративної Республіки Німеччина (розділ 22 «Шахрайство та розтрата» [8]), КК Швеції (розділ 9 «Про шахрайство та інші нечесні

дії» Глави 2 [9]), КК Японії (розділ XXXVII «Шахрайські злочини та вимагання» [10]).

У країнах англо-саксонської правової сім'ї відповідальність за шахрайство також передбачена: ст. 134 та ст. 135 частини 7.3 «Шахрайська поведінка» КК Австралії [11]; Закон про шахрайство від 2006 року, що чинний у Англії, Уельсі та Північній Ірландії [12]; статті 415–424 КК Індії [13]; розділ X «Шахрайські операції у сфері договорів та торгівлі» КК Канади; розділ 47 «Шахрайство та неправдиві свідчення» КК США [14].

З усіх розглянутих зарубіжних кримінальних кодексів окремо передбачена відповідальність за шахрайство, вчинене в умовах воєнного стану, лише у КК Туреччини, КК Чеської Республіки і у Федеративному КК США. Згідно із ч. 4 ст. 322 КК Туреччини «Зобов'язання у воєнний час» покаранню за шахрайські дії під час виконання своїх обов'язків у воєнний час підлягають особи, зазначені у ч. 1 (ті, які мають договірні зобов'язання перед державою або державною установою, або будь-якою установою, яка задовольняє потреби громадськості або надає державну послугу, якщо такі зобов'язання вимагають від них постачання товару або виконання роботи з метою задоволення потреб громадськості або військових сил держави). При цьому покарання за такий вид шахрайства є досить суворим – позбавленням волі строком до 15 років і судовим штрафом на строк до 10000 днів [15].

За КК Чеської Республіки покарання у виді позбавлення волі строком від 2 до 8 років застосовується до особи, яка вчинює шахрайство (ч. 1 ст. 209) в умовах надзвичайного стану в країні або воєнного стану, стихійного лиха або під час іншої події, що серйозно загрожує життю чи здоров'ю людей, громадському порядку чи майну (п с ч. 4 ст. 209) [16].

Згідно із § 1040 Федерального КК США передбачена відповідальність за шахрайство у зв'язку з виплатами у разі великого стихійного лиха або надзвичайної ситуації, до якої у тому числі можна віднести воєнний стан: це стосується шахрайства з усіма виплатами, які здійснюються у рамках міжштатної або міжнародної торгівлі, яка пересилається чи нараховується будь-яким способом, надається у виді ваучера, платежу, грошей чи інших цінностей, товарів, послуг, надання права на привілеї (ч. b ст. 1040) [17]. Виходячи із змісту ч. 3 ст. 190 КК України звісно не можна вважати цю норму Федерального КК США такою, що встановлює відповідальність за шахрайство, вчинене в умовах воєнного стану, але умовно можна вважати її такою, що відповідає вказаній нормі КК України.

Тобто кримінальне законодавство України в частині встановлення відповідальності за шахрайство повною мірою корелюється із зарубіжним кримінальним законодавством. Натомість зазначимо, що така кваліфікуюча ознака, як вчинення шахрайства в

умовах воєнного стану, передбачена лише у трьох із проаналізованих зарубіжних кримінальних кодексах. Якщо співставляти із Україною, то відсутність такої кваліфікуючої ознаки є суттєвим недоліком. Але необхідність (доцільність) її законодавчого закріплення має здійснюватися із урахуванням загроз національній безпеці окремо взятої країни. А тому вважати це недоліком для зарубіжного законодавства ми не можемо.

Отже, дослідження зарубіжного кримінального законодавства дало змогу зазначити, що всі з розглянутих нами КК різних країн містять норми, які встановлюють відповідальність за шахрайські діяння. При цьому, не всі з них містять сам термін «шахрайство», але, враховуючи визначені нами ознаки цього протиправного діяння, цілком може ним вважатися. При цьому основними ознаками шахрайства, які містяться у нормах всіх кримінальних кодексів, є обман, фальсифікація і різного роду зловживання.

Список бібліографічних посилань

1. Criminal Code of Republic of Austria. URL: https://legislationline.org/sites/default/files/documents/32/Austria_CC_1974_am122019_de.pdf.

2. The Greek Penal Code. 1950. in conjunction with Presidential Decree 283 of 1985 as of 28 February 2017. URL: https://legislationline.org/sites/default/files/2025-03/Band_G_124_Chalkiadaki-Billis_Greek%20Penal%20Code%20Law_Stand_2017.pdf.

3. Criminal code of Denmark. URL: <https://legislationline.org/sites/default/files/2025-03/Criminal%20code%20Denmark%202024.pdf>.

4. Codice Penale Italiano. URL: <https://legislationline.org/sites/default/files/2023-09/criminal%20code%20of%20Italy.pdf>.

5. Criminal Code of the Portuguese Republic. Law no. 59/2007 of 4 September. URL: https://legislationline.org/sites/default/files/2023-10/PORTUGAL_Criminal%20Code.pdf.

6. Кримінальний кодекс Республіки Польща // переклад В. С. Станіч. Київ: ОБК, 2022. 164 с.

7. Кримінальний кодекс Королівства Іспанія // переклад В. С. Станіч. Київ: ОБК, 2016. 284 с.

8. Criminal Code of the Federal Republic of Germany (1971, as amended 2021). last amended by Article 2 of the Act of 22 November 2021. URL: <https://legislationline.org/sites/default/files/2023-10/Criminal%20Code%20of%20the%20Federal%20Republic%20of%20Germany.pdf>.

9. The Swedish Penal Code. URL: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/Digitization/102310NCJRS.pdf>.

10. Penal Code of Japan. URL: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3581/en>.

11. Criminal Code of Australia. URL: <https://www.legislation.gov.au/C2004A04868/2018-12-29/text>.

12. Fraud Act 2006. came into force on 15 January 2007 and applies in England, Wales and Northern Ireland. URL: <https://www.cps.gov.uk/legal-guidance/fraud-act-2006>.

13. Indian Penal Code. URL: https://www.iitk.ac.in/wc/data/IPC_186045.pdf.

14. U.S. Code: Title 18 – Crimes and Criminal Procedure. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18>.

15. Кримінальний кодекс Турецької Республіки // переклад О. В. Коротюк. Київ : ОВК, 2021. 190 с.

16. Criminal Code of Czech Republic. URL: https://legislationline.org/sites/default/files/documents/05/Czech%20Republic_CC_2009_am2011_en.pdf.

17. U.S. Code: Title 18 – Crimes and Criminal Procedure. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18>.

Франків Володимир Васильович,
ад'юнкт відділу аспірантури (ад'юнктури)
і докторантури Національна академія
внутрішніх справ

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ЗБРОЇ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ТА ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ НА ПРИКЛАДІ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Незаконний обіг зброї, особливо вчинюваний організованими злочинними групами, є глобальною загрозою національній безпеці, громадському порядку та життю громадян. Це явище має транснаціональний характер, тому вивчення та запозичення ефективного досвіду інших країн є надзвичайно важливим. Серед держав, які досягли значних успіхів у протидії цьому злу, особливо виділяється Великобританія, зокрема Англія та Уельс, де сформована комплексна та багатогранна стратегія. Досвід Сполученого Королівства демонструє, що успіх у цій боротьбі залежить не від окремих заходів, а від синергії суворих законів, проактивної роботи правоохоронних органів, міжнародної співпраці та цілеспрямованої роботи з громадськістю [3].

Великобританія має одне з найсуворіших законодавств щодо обігу зброї у світі. Законодавство Великобританії постійно оновлюється. Так, Закон про насильственну злочинність 2022 року (Police, Crime, Sentencing and Courts Act 2022) ще більше посилив покарання за незаконне володіння та постачання зброї, особливо якщо воно вчиняється в контексті діяльності організованої злочинної групи. Це створює серйозне правове поле, де ризики для злочинців значно перевищують потенційні вигоди.

У Великобританії з 1 квітня 2006 р. діє Служба по боротьбі з найбільш небезпечною організованою злочинністю SOCA (Serious